

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHDA HUQUQIY MEXANIZMLARI

Amaniyazova Sveta Bayniyazovna - Qoraqalpoq davlat universiteti, Inson huquqlari, davlat huquqi va boshqaruv kafedrasida docenti
Qoqashova Venera To'rebay qizi - Yuridika fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada korrupsiya tushunchasi va uning jamiyat hamda davlat rivojiga salbiy tasiri haqida yozilgan. Amaldagi qonunchilik asosida korrupsiyaning oldini olish, aniqlash va unga qarshi kurashish usullari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, davlat organlari va fuqorolik jamiyat institutlarining bu jaroyondagi roli va bu sohada xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: korrupsiya, javobgarlik, huquqiy mexanizm, jamoatchilik nazorati.

Abstract: This article discusses the concept of corruption and its negative impact on the development of society and the state. Methods of preventing, detecting, and combating corruption based on current legislation are examined. The role of state bodies and civil society institutions in this process and the experience of foreign countries in this area are also reviewed.

Key words: corruption, accountability, legal mechanism, public control

Ilmiy taqdiqotlar va xalqora tajribalar shuni ko'rsatadiki, korrupsiya-bu faqat iqtisodiy yo'qatish manbasi emas, shu o'rinda jamiyatning rivojlanishini yemiruvchi, davlatga bo'lgan ishonchni so'ndiruvchi eng xavfli illatlardan biri hisoblanadi. U harqanday islohatlarning natijasini pasaytiradi, qonun ustuvorligini yo'qatadi va adolat prinsiplariga putur etkazadi.

Korrupsiya qadim zamonlardan beri bor bo'lib, „Qabila sardorlariga sovg'alar berish odatidan kelib chiqqan“ deya ko'rsatiladi. Keyinchalik bu holat davlat rivojlanishiga katta to'siq ekanligini ko'rsatdi. Dunyodagi etakchi dinlardan biri Injilda „Sovg'alarni qabul qilma, chunki sovg'a ko'rni ko'radigan qiladi va haqiqatlarni o'zgartiradi“ deyilgan. Quroni Karimda bo'lsa „Boshqalarning mulkini nohaq yo'l bilan olmang“ deb ko'rsatilgan.

Bugungi kunda davlatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha birqancha islohatlar amalga oshirilmoqda. Korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi munosabatlarni tartibga solish uchun 2017-yil 3-yanvar kuni O'zbekiston Respublikasi

Oliy Majlisi tomonidan „Korrupsiyaga qarshi kurashish toʻgʻrisida”gi¹ qonun qabul qilingan. Bu qonun doirasida aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyat hayotining barcha sohalarida korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish, korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarni oʻz vaqtida aniqlash, ularga chek qoʻyish va tegishli tartibda javobgarlikka tortishni yoʻlga qoʻygan.

Davlatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi vazifalarni amalga oshiruvchi maxsus organlar bor boʻlib ular: Oʻzbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi, Oʻzbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi, Oʻzbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati, Oʻzbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi, Oʻzbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, Oʻzbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti va korrupsiyaga qarshi kurashish boʻyicha qonunchilikka muvofiq basqa davlat organlari amalga oshiradi.

Shu bilan birga korrupsiyaga qarshi kurashuvchi va unda ishtirok etuvchi organlar hamda tashkilotlarning faoliyatini muvofiqlashtirish uchun Oʻzbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashish boʻyicha milliy kengash va hududiy kengashlar tashkil etiladi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda fuqoralar oʻzini-oʻzi boshqarish organlarining, nodavlat, notijorat tashkilotlarning, ommaviy-axborot vositalarining hamda fuqoralarning roli katta.

2021-yil 18-noyabr sanasida „Oʻzbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirishi munosabati bilan Oʻzbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlarga oʻzgartirish va qoʻshimchalar kiritish toʻgʻrisida”gi qonuni² qabul etildi. Bu qonun asosida „Oʻzbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashish toʻgʻrisida”gi milliy maʼruzani koʻrib chiqish, bu sohada ish yurituvchi agentlikning, milliy kengash va hududiy kengashlar vakolatlariga qoʻshimchalar kiritildi.

Hozirgi kunda respublikamizda korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan mexanizmlar mavjudligi, shu bilan birga amalga oshirilayotgan islohatlar natijasida davlatimiz 2017-yilda Transparency Xalqaro tashkilotning „Corruption Persepsion Indeks” ida 180 davlat orasida 28 ball bilan 140-oʻrinni egallagan boʻlsa, 2022-yilda

---

¹ Oʻzbekiston Respublikasining Qonuni, 03.01.2017 yildagi OʻRQ-419-son <https://lex.uz/docs/-3088008>

² «Oʻzbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi takomillashtirilishi munosabati bilan Oʻzbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga oʻzgartirish va qoʻshimchalar kiritish toʻgʻrisida»gi Qonuni OʻRQ-729-son bilan 18.11.2021 yilda qabul qilingan.//<https://lex.uz/ru/docs/-5733432>

126-o'ringa ko'tarilgan. 2023-yilda o'tkazilgan so'nggi tadqiqotga ko'ra O'zbekiston reytingga kiritilgan 180 davlatlar orasida 121-o'rinni egallagan.

Bu statistik ma'lumotlar jamiyatimizda yildan-yilga korrupsiya holati kam kuzatilyotganidan darak beradi.

Yuqoridagi reytingda eng yuqori ball ko'rsatkichlar Yangi Zelandiya, Daniya, Finlandiya davlatlari egallagan. Jahon tajribasiga nazar tashlasak, AQSH, Rossiya, Buyuk Britaniya, Bolgariya, Gretsiya kabi ko'plab davlatlarning parlamentlarida korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha komissiya va qo'mitalar mavjud.

Janubiy Koreyada esa 2020 yil 15 iyulda "Yuqori martabali mansabdor shaxslar ortasida korrupsiyani tergov qilish boshqarmasini tashkil etish va uning faoliyati to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Gollandiyada ham korrupsiyaga qarshi kurash samarali yolg'a qoyilgan. Mamlakatda korrupsiya holatlarini aniqlash bo'yicha muhim vakolatlarga ega "Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha davlat xavfsizligi" tizimi yaratilgan.

Xorij davlatlar tajribalaridan kelib chiqqan holda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarida Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha qo'mitalar tashkil etish yo'lga qo'yildi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotida barcha davlatlar hamkorlikda, ta'lim, tibbiyot, sud-huquq, demokratiyaning rivojlanishiga korrupsiyaning kirib borishiga yo'l qo'ymaslikka doir tadbir ishlab chiqilgan. Xalqaro tadbir o'zining e'tiborini korrupsiyaning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda eng katta to'siq bo'lishga qaratadi.

Shu munosabat bilan 2003 yil 9-dekabr kuni Meksikada BMTning korrupsiyaga qarshi konvensiyasi imzolangan va ushbu kun Xalqaro korrupsiyaga qarshi kurashish kuni sifatida e'lon qilingan. Shu tariqa 2004 yil 09 dekabr kundan boshlab Xalqaro korrupsiyaga qarshi kurashish kuni sifatida nishonlanmoqda.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining bosh kotibi Pangi Mun 2015-yil 9-dekabrdagi murojatida quyidagicha aytib o'tgan edi: *Biz 2030-yilga qadar qashshoqlikka barham berish va barcha uchun munosib hayotni ta'minlashni rejalashtirar ekanmiz, barqaror rivojlanish bo'yicha yangi kun tartibida korrupsiyaga qarshi har tomonlama kurashish zarurligini tan olamiz va noqonuniy moliyaviy oqimlarni sezilarli darajada qisqartirish va o'g'irlangan mulkni qaytarishga chaqiramiz.*

Xulosa. Prezidentimiz: *Korrupsiyaga qarshi kurashda huquqni muhofaza qiluvchi idoralar qanchalik harakat qilmasin, xalqimiz bu jirkanch illatga murosasiz bo'lmas ekan, ta'sirchan jamoatchilik nazoratini o'rnatmas ekan, bu baloga qarshi samarali kurashni tashkil eta olmaymiz*" deya takidlagan edi.

Xalqimiz ongida o'rnashib olgan „Korrupsiya baribir yo'qolmaydi” degan fikrning o'rinsiz ekanligini isbotlash uchun qanchadan-qancha islohotlar amalga oshirilmoqta. Bulardan aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyati yuksaltirish, davlat organlari va boshqa tashkilot xodimlarining huquqiy savodxonligini oshirish, ta'lim muassasalarida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi huquqiy ta'lim va tarbiya berish chora-tadbirlarini amalga oshiriliyotganligini aytish o'rinli. Bu kabi islohatlar fuqarolarda tenglik hissini uyg'otadi, ularda davlatga nisbatan ishonch yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi // URL: <http://www.lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 03.01.2017 yildagi O'RQ-419-son <https://lex.uz/docs/-3088008>
3. «O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi Qonuni O'RQ-729-son bilan 18.11.2021 yilda qabul qilingan.//<https://lex.uz/ru/docs/-5733432>